

**А.О. Степанюк,
студ. II курсу, спеціальність “Право”,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова**

**Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри кримінального
права, кримінального процесу та криміналістики Т.О. Павлова**

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ МЕТИ ПОКАРАННЯ

З самого початку свого виникнення людство стикнулося з суспільно небезпечними діями та необхідністю реагування на найнебезпечнішу поведінку винної особи, шляхом призначення найсуворішого заходу державного примусу – покарання.

Разом з виникненням інституту покарання, завжди гостро поставало питання, яке є актуальним і донині, про визначення мети покарання, що застосовується до винної особи.

Єдиної думки з приводу даного питання немає ні у кримінально-правовій науці, ні в національному законодавстві. Розробкою науково-практичних проблем покарання та мети його застосування займалися наступні науковці: М.І. Бажанов, М.О. Беляєв, Р.В. Вереша, Т.А. Денисова, Т.М. Головка, А.Н. Павлухіна, Г.А. Радов, В.В. Сташис, А.Х. Степанюк, В.М. Трубніков та інші вчені.

Т.А. Денисова визначає, що “покарання виникає як форма реакції держави на порушення встановлених нею правил, як своєрідний засіб захисту суспільства від злочинів, що традиційно виконує не тільки каральну функцію, а й здійснює психологічний та виховний вплив на конкретного засудженого, його оточення, окремі групи населення з нестійкою чи протиправною поведінкою” [1, с. 35].

Саме принцип формування системи покарань дозволяє встановити основний напрям кримінально-правової політики, а саме гуманізація або посилення кримінальної репресії.

Статтею 3 Конституції України закріплено, що “людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю” [2, ст. 3]. Оскільки наша країна взяла курс на гуманізацію, можна стверджувати, що вислів Чезаре Беккарія є для нас дуже актуальним: “Мета покарання полягає не в катуванні і муках людини і не в тому, щоб зробити неіснуючим вже вчинений

злочин... Мета покарання полягає тільки в тому, щоб перешкодити винному знову завдати шкоди суспільству і утримати інших від вчинення того ж” [3, с. 103].

Відповідно до ч. 2 ст. 50 Кримінального кодексу України (далі – КК України) “покарання має на меті не тільки кару, а й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими так і іншими особами” [4, ст. 50]. Таким чином, можна констатувати що “мета покарання” – це комплексне поняття, що включає в себе такі складові: 1. “Кара (як відплата за вчинений злочин); 2. Виправлення засудженого; 3. Запобігання вчиненню нових злочинів засудженими (спеціальна превенція); 4. Запобігання вчиненню злочинів з боку інших осіб (загальна превенція)” [5, с. 129].

Кримінально-виконавчий кодекс України (далі – КВК України) закріплює існування кримінально-виконавчого законодавства “з метою захисту інтересів особи, суспільства і держави шляхом створення умов виправлення і ресоціалізації засуджених, запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так і іншими особами, а також запобігання тортурам та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню із засудженими” [6, ст. 1]. Тобто у кримінальному та кримінально-виконавчому законодавстві по-різному визначається мета покарання.

Ще одним недоліком є те, що в Кримінально-виконавчому кодексі України, на відміну від Кримінального кодексу України, розкрито зміст виправлення та ресоціалізації. Так, ч. 1 ст. 6 КВК України зазначає, що “виправлення засудженого – процес позитивних змін, які відбуваються в його особистості та створюють у нього готовність до самокерованої правослухняної поведінки” [6]. “Ресоціалізація – свідоме відновлення засудженого в соціальному статусі повноправного члена суспільства; повернення його до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві” (ч. 2 ст. 6 КВК України) [6].

Для прикладу можна порівняти бачення вітчизняного законодавця з нормами кримінального законодавства деяких країн-сусідів. Наприклад, у ч. 2 ст. 61 Кримінального кодексу Республіки Молдова закріплено, що “покарання має на меті відновлення соціальної справедливості, виправлення засудженого, а також запобігання вчиненню нових злочинів як засудженим, так і іншими особами” [7, ст. 61]. Кримінальний кодекс Республіки Болгарія у ч. 1 ст. 36 також передбачає, що “покарання призначається з метою: 1) виправлення та перевиховання засудженого в дусі дотримання законів і хороших звичаїв; 2) надання попереджувального впливу на нього і позбавлення

можливості здійснення ним інших злочинів і 3) надання виховного та попереджувального впливу на інших членів суспільства” [8].

Таким чином, законодавець Республіки Молдова та Республіки Болгарія як мету покарання виділяє виправлення злочинця та запобігання вчиненню суспільно небезпечних діянь в майбутньому, як самим засудженим, так й іншими особами. Ще однією характерною рисою для кримінального права цих країн є взагалі відсутність поняття “кара” як мети покарання, на відміну від України.

Отже, можна зробити наступні висновки: по-перше, “питання про ефективність кримінального права значною мірою залежить від правильного визначення цілей покарання” [9, с. 174]; по-друге, кара є не метою, а сутністю покарання; по-третє, вітчизняному законодавцю необхідно привести у відповідність норми Кримінального кодексу нормам Кримінально-виконавчого кодексу в частині єдиного розуміння мети покарання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Денисова Т.А. Філософсько-правові категорії при визначенні поняття покарання. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2016. № 3 (14). С. 33–43.
2. Конституція України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 20.03.2019).
3. Чезаре Беккариа. О преступлении и наказании. Москва, 2004. 184 с.
4. Кримінальний кодекс України URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 20.03.2019).
5. Вереша Р.В. Основні проблеми визначення мети покарання в контексті реалізації аксіологічного підходу у кримінальному праві. *Вісник Академії адвокатури України*. № 1 (26). 2013. С. 29–36.
6. Кримінально-виконавчий кодекс України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15> (дата звернення: 20.03.2019).
7. Уголовный кодекс Республики Молдова. URL : <https://wipolex.wipo.int/ru/text/340785> (дата звернення: 23.03.2019).
8. Уголовный кодекс Республики Болгария. URL : <http://law.edu.ru> (дата звернення: 23.03.2019).
9. Гончар Т.О. Деякі цілі покарання відносно особливого суб’єкта кримінальної відповідальності. *Вісник Одеського національного університету*. 2011. № 3. Т. 16. С. 171–175.